

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 – 2544 ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพคนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด แม้ว่าการศึกษจะเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคน แต่ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพเท่านั้นที่จะเอื้อต่อการพัฒนา ศักยภาพและความสามารถ ตลอดจนพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ของคนที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยเหตุนี้นโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จึงได้ กำหนดวิสัยทัศน์ของการศึกษาที่พึงประสงค์ในอนาคต ดังนี้

1. การศึกษาพึงมุ่งพัฒนาคนที่สมดุลทั้งด้านสติปัญญา จิตใจและสังคม ทั้งในระดับ ความคิดค่านิยมและพฤติกรรม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และขัดเกลาเชิงสังคม กล่าวคือ การพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี” และให้มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบทั้ง ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม เคารพและรักษากฎเกณฑ์ของสังคม พร้อมทั้งพัฒนาคน ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคโลกาภิวัตน์

2. การศึกษาที่จัดให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติสอดคล้องกับความเป็นจริงในวิถีชีวิตของคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและคุณค่าใน สังคมไทยเพื่อเสริมสร้างความเจริญเติบโตอย่างสมดุล

3. แนวคิด หรือกระบวนการในการพัฒนาการศึกษา จำเป็นต้องปรับเพื่อให้การจัดการ ศึกษาบรรลุตามวิสัยทัศน์ที่พึงประสงค์ เพราะให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จัก การเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในรูปแบบและวิธีการหลากหลายต่อไปได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาให้โอกาสผู้เรียนมีบทบาทร่วมใน การพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้ต้องมีรูปแบบการศึกษาที่ให้ทางออกและทางเลือก ที่ดีแก่ทุกคน เพื่อสนองความต้องการ ความสามารถ ความสนใจ และความถนัด ตลอดจน ข้อจำกัดและคุณลักษณะที่แตกต่างของบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนัก นายกรัฐมนตรี, หน้า 17 - 18)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นโยบายแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญในการ เสริมสร้างบุคคลให้สามารถพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคม อย่างมี

ประสิทธิภาพและในการสร้างสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเพิ่มผลผลิตทางการศึกษา กล่าวคือ หากบรรยากาศภายในมหาวิทยาลัยดีก็จะทำให้ผู้เรียนมีขวัญและกำลังใจในการเรียน เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้นและตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับรู้และซึมซับกับความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเข้าไปตลอดเวลา และถ้าผู้เรียนสามารถรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัย ยิ่งทำให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้

นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษา (2536, หน้า 2) ยังประกาศทิศทางการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย ได้แก่ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นหัวใจในการจัดการศึกษา และส่งเสริมการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะช่วยสร้างศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใสแก่ผู้เรียน ช่วยสร้างความสนใจ ความตั้งใจและเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเมื่อผู้เรียนเกิดการรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัยที่สถาบันควรส่งเสริมให้แก่นักศึกษาแล้ว การสร้างเสริมแรงจูงใจทางสังคม ก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาที่จะประสบความสำเร็จทางการเรียน และการทำงาน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นจูงใจประเภทหนึ่งที่ต้องเริ่มต้นเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นหมายในการเรียน มีความปรารถนาที่จะกระทำกิจกรรม เพื่อให้บรรลุผลสมดังความต้องการและเกิดความพอใจที่จะเรียนรู้สิ่งนั้น ๆ และการทำกิจกรรมของนักศึกษาจะต้องนำไปสู่ความมุ่งมั่นที่ต้องการ และจากผลการศึกษาในเรื่องแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (McClelland, 1956 อ้างใน ถัดดา กิตติวิภาค, 2521, หน้า 67) จะพบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษา ดังนั้นจึงควรพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับความสำเร็จและความล้มเหลวของผู้เรียน และในทางจิตวิทยานั้นยังบุคคลเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่จะไปสู่เป้าหมายหรือความต้องการที่จะได้สิ่งที่ปรารถนามากเท่าไรเป้าหมายของเขาก็ยิ่งมั่นคงมากขึ้นเท่านั้น สำหรับทัศนคติต่อการเรียน ก็เป็นลักษณะทางจิตวิทยาด้านหนึ่งที่จะเป็นเครื่องชี้ว่า นักศึกษาจะประสบความสำเร็จในการด้านการเรียนหรือไม่ ทัศนคติต่อการเรียนจะมีส่วนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงพอใจและเหมาะสม เนื่องจากพฤติกรรมต่าง ๆ ที่นักศึกษาแสดงออกมาส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติของนักศึกษานั้นเอง ดังนั้น การทำความเข้าใจเรื่องทัศนคติเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน จะเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียน

การสอนและจุดมุ่งหมายทางการศึกษาตลอดจนเพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนประสบความสำเร็จ
 ในด้านการเรียน ดังนั้นการศึกษาเรื่องแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และทัศนคติต่อการเรียนเป็นลักษณะ
 จิตวิทยาที่มีผลโดยตรงที่จะส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น
 จะเห็นได้ว่า ความสำเร็จทางด้านการเรียนรู้ของนักศึกษา จะขึ้นอยู่กับว่าทางมหาวิทยาลัยได้
 สร้างบรรยากาศให้การสนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาเพียงใด รวมทั้งขึ้นอยู่กับนักศึกษาว่า
 ได้พัฒนาตนเองให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่หรือไม่ ลักษณะทางสังคมและจิตวิทยาจะมี
 ความสำคัญต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ และความสำเร็จของนักศึกษาในการเลือกทำในสิ่งที่เหมาะ
 สมกับความสามารถของตนเอง ตลอดจนให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนได้เต็ม
 ศักยภาพและมีความสุขทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม มีทัศนคติที่ดี
 มีทักษะทางสังคมดี มีมนุษยสัมพันธ์ และรู้จักดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโดยประกอบอาชีพที่ถูกต้อง
 และทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาหนึ่ง ที่มุ่งให้บัณฑิตเป็นผู้มีความเจริญ
 ทางสติปัญญา คุณธรรมและพลานามัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ยึดมั่นในสังฆธรรม
 มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นบัณฑิตที่รู้จริง คิดเป็นและปฏิบัติกิจการงานได้
 และมีเจตคติที่เหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิต (กองแผนงาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527)
 ตามปณิธานของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตอนหนึ่ง ซึ่งกล่าวไว้ว่า มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นแหล่ง
 สะสม ค้นคว้า วิจัยและถ่ายทอดความรู้ ตามหลักแห่งเสรีภาพทางวิชาการ โดยยึดมั่นในสังฆธรรม
 และคุณธรรม เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ การประยุกต์เผยแพร่ และการทำนุบำรุงศิลป-
 วัฒนธรรม นอกจากนี้บัณฑิตแห่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่พึงฝึกฝนในการฝึกฝนตน เป็นผู้รู้จริง
 คิดเป็น ปฏิบัติได้ สามารถครองตน ครองคน และครองงานด้วยมโนธรรมและจิตสำนึกต่อ
 สังคม จากปณิธานดังกล่าว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงได้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการ
 พัฒนาทางวิชาการบริการของมหาวิทยาลัย และหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการพัฒนา
 คุณภาพของนักศึกษาในด้านทักษะทางการเรียน การปรับตัว การพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่
 กองกิจการนักศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการให้บริการช่วยเหลือ
 นักศึกษาในด้านพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม จึงทำให้ผู้วิจัยมีความ
 สนใจอยากศึกษาว่าปัจจัยดังกล่าวข้างต้น มีความสำคัญต่อนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีมาก
 น้อยเพียงใด และในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 3 เนื่องจากว่านักศึกษา
 ชั้นปีที่ 3 สามารถปรับตัวเข้ากับอาจารย์ เพื่อน และเรียนรู้กระบวนการเรียนการสอนภายใน
 คณะของตนได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังได้ทราบถึงบรรยากาศในมหาวิทยาลัยขณะที่ศึกษาอยู่นั้น
 ผู้วิจัยทำงานด้านการบริการให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาด้านต่าง ๆ แก่นักศึกษามาตลอด

จึงต้องการที่จะศึกษา เพื่อมหาวิทยาลัยจะได้นำเอาข้อมูลดังกล่าว จัดพิธีปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมสู่โลกกว้างในการเรียนและการทำงาน นอกจากนี้ยังทำให้นักศึกษามีการปรับตัวในทิศทางที่ดี มีเป้าหมายที่ชัดเจน และยังเป็นข้อมูลด้านการพัฒนาทางวิชาการ การเรียนการสอนที่เอื้อต่อบรรยากาศการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาสภาพทางสังคมภายในมหาวิทยาลัย และสภาพจิตใจของนักศึกษา ซึ่งเป็นการสนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางสังคมและจิตวิทยาของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะทางสังคมและจิตวิทยาของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตามเพศและกลุ่มสาขาวิชา

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 16 คณะ มีทั้งสิ้น 3,900 คน โดยทำการจับฉลาก(Lottery Method) เลือกคณะ ได้กลุ่มสาขาละ 2 คณะ รวม 1,280 คน แล้วทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Proportional Stratified Random Sampling) โดยเทียบจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Selection Of Sample Size) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ของ Hendel ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อยกว่า 437 คน (กนกทิพย์ พัฒนาพิวพันธ์, 2541, หน้า 116-118)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาลักษณะทางสังคมและจิตวิทยาดังต่อไปนี้

1. การรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในสถานศึกษา ซึ่งจะมีทั้งหมด 4 ด้าน คือความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา นักศึกษากับอาจารย์ผู้สอน นักศึกษากับเพื่อน และนักศึกษากับมหาวิทยาลัย
2. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
3. ทักษะคิดต่อการเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การรับรู้บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในสถานศึกษา หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง อาจารย์ที่ปรึกษากับนักศึกษา อาจารย์ผู้สอนกับนักศึกษา นักศึกษากับกลุ่มเพื่อนและนักศึกษากับมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นไปในลักษณะที่อาจารย์เพื่อน บุคลากรในมหาวิทยาลัย ยินดีหรือเต็มใจให้ความช่วยเหลือ ปรึกษา แนะนำ ในขณะที่นักศึกษามีปัญหา ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมและตัดสินใจด้วยตนเอง ตลอดจนควบคุมในสิ่งที่นักศึกษาคควรประพฤติปฏิบัติและให้อิสระในสิ่งที่ควรจะเป็น

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่เป็นแรงกระตุ้นหรือแนวโน้มที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จที่ตนพอใจในผลงานที่กระทำตามจุดหมายปลายทางที่วางไว้ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค หรือความล้มเหลว รู้จักกำหนดเป้าหมายให้เหมาะสมกับความสามารถของตน อดทนทำงานที่ยากได้เป็นเวลานาน รู้จักการมุ่งแสวงหาความรู้หรือสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาในการทำงานอยู่เสมอ

ทัศนคติต่อการเรียน หมายถึง ความรู้สึกหรือแนวโน้มที่เป็นไปในทางบวกหรือลบเกี่ยวกับด้านการเรียน ตลอดจนความพร้อมที่จะเรียนด้วยความขยัน พยายาม มานะบากบั่น

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมและจิตวิทยาของนักศึกษา
2. ผลที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ จะมีประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางของบุคลากรในมหาวิทยาลัย ในอันที่จะนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคมในมหาวิทยาลัยรวมทั้งพัฒนาสภาพจิตใจของนักศึกษา
3. เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จทางการศึกษาต่อไป